

זמנה, ובריחוק מסויים, נראה הדבר בחוש שאינו סומך רק על הפריחה של המטע. ובתנאים אלו של העמדת הכוורת במקום המותר ובזמן המותר — מותר לסייע לו ברדיית הדבש. קרוב למטע ולפני הפריחה — מותרת.

מסקנה

העמדת כוורת דבורים ע"י בעלי המטע בתוך מטע לשם הפריית המטע אסורה. אך העמדת הכוורת ע"י אחרים למטרת דבש, קרוב למטע ולפני הפריחה — מותרת.

סימן לד

חיטוי סולרי*

בלעדי החיטוי ג"כ היתה נעשית צמיחה אלא שהחום מזרז את הגידול. עיין אג"ט (זורע כ"ב ג) שהקשה מדוע מגיס חייב משום מקרב בישול, ואילו מניח עציץ נקוב שהיה על יתידות על הקרקע פטור ולא חייב משום מקרב זריעה? וחילק בין בישול לבין זריעה. שבבישול חייב רק בגמר הבישול, ואם רוצה את הפת לפני גמר אפייתה, פטור כמבואר בשבת ה' א', משא"כ בזרע חייב מייד ברגע הזריעה, ואף אם ילקט את הזרעים יתחייב. ועיי"ש שהק' משבועות (י"ז ב) "קירוב עבודה — עבודה היא?" ות' ששם גזה"כ שגם היפוך האברים עבודה הוא. עיי"ש"ה. והנה בשביעית יש להסתפק אם דינה כבשבת. ומה דינו של אדם שזרע בשביעית וליקט לפני ההשרשה, האם יתחייב או יפטר? ולדעת המנ"ח (מצ' רח"צ י"ד-ט"ו בהוצאת מכון ירושלים). הוא אכן פטור, שלדעתו "ושבתה הארץ" כתיב. אולם גם לחולקים עליו י"ל שאם נעשית המלאכה בשביעית ע"י בר חיובא או ע"י הבעלים, החיוב הוא על

ראשי פרקים

שאלה

א. הצמחה

ב. תולדת חורש

ג. כופת בחמה

מסקנה

* * *

שאלה¹

האם מותר לעשות חיטוי סולרי לקרקע בשביעית? חיטוי זה נעשה ע"י פרישת יריעות ניילון על פני הקרקע. החום המתרכז מתחת ליריעות שורף את כל העשבים השוטים.

א. הצמחה

יש בחיטוי הסולרי שני שלבים:

1. צמיחה מהירה של העשבים השוטים ע"י החום (אם כי לא בכל מקרה. בסוף הקיץ כאשר הכל יבש, אין צמיחה כלל).
2. כילויים ע"י החום הרב השורר מתחת ליריעות הניילון.

צמיחה פטור בשביעית. וצ"ע אם מותר לגמרי.

מיהו כ"ז אינו נוגע לענינו, שכאן מזרז את תחילת הצמיחה, שהיא כהשרשה בקרקע. ועיין חזו"א כלאים שהמשקה וגורם להנבטה בהשקאה זו הריהו כזורע בידיים. וגם בשביעית מצינו שאסור להשקות שדה בשביעית ע"מ שיצמיח ירקות בשביעית — מו"ק (ב' ב'), אלא שצ"ע אם זה מדרבנן או מה"ת. (אמנם צ"ע אם בכלאיים התורה אסרה רק זריעה או גם תולדה, עי' הל' כלאים פ"א ה"ב שהמנכס חייב, משמע שיש חיוב על תולדות בכלאים. וא"כ יתכן שאין ראייה לנ"ד. אך מ"מ יש כאן זירוז תחילת הצמיחה, וזהו מעשה בגוף הקרקע והיה מקום לאסור זאת בשביעית).

מיהו מאחר שאין כוונתו לזרוע אלא להשמיד אין זו זריעה. ואע"פ שהחזו"א (שביעית כ"ה) כ' דכוונה להתלמד אינה פוטרת, שהרי הזורע בשביעית בלא"ה אסור משום ספיחין וא"כ להעקר קאי, ובכ"ז חייב משום זורע. כאן שאני, שלא רק כוונתו האישית להשמדה, אלא כל צורת גידול זו להשמדה עומדת והוי כזורע לאיבוד. עיין ב"ב נ"ד א' בפ' הרגמ"ה שם. "דשדא ליפתא בי פילי דארנא", ופירש רשב"ם שלא כיסה בעפר ולכן לא הוי חזקה שלא עשה שום תיקון בקרקע, ודמי לזורע ללא חיפוי. ומבואר איפוא שזורע לאיבוד לאו שמיה זורע. עיין אג"ט (זורע ז') שהזורע ללא חיפוי חייב כי סופו להיקלט, אך הזורע לאיבוד משמע שפטור לגמרי. וכן משמע מאבן האזל (זכיה פ"ב ה"י).

[עי' חזו"א שביעית כ' ה' שהזורע ע"מ לעקור פטור. מיהו לכתחילה אסור לזרוע בעפר רגיל, ורק בגללים מותר, עיי"ש. אולם נ"ד קל יותר לענ"ד, הוא לא רק

שביתת הקרקע. עיין שבה"א (קונ"א סי' א') ומעדני ארץ להגרשז"א (סי' י"ג). ולדבריהם אם ילקט את הזרעים לפני קליטתם לא יעבור על "ושבתה הארץ" ולפי הגדרת האג"ט כשהוא מקרב את ההשרשה הוא עובר על מצות "ושבתה הארץ" וא"כ קירוב זריעה בשביעית אסור. ועיי"ש באג"ט בהגה שהביא מפ' הר"ש והרע"ב בשביעית פ"ב מ"ב ס"כין את הפגים ומנקבים אותם עד ר"ה. כדי שימהרו להתבשל". ומבואר דבשביעית עצמה אסור לסוך. ועיי"ש שאין איסור בזירוז גידולן, אלא רק בזירוז בישולן, שאם לא ירזו בישולן לא יהיו ראויים כלל לאכילה, ולכן אסור. ולכאורה למה לא חילק האג"ט כנ"ל בין זירוז בישול בשביעית שיהיה אסור לבין זירוז צמיחה בשבת. והרי הוא עצמו שם בס"ק ח' חילק בין שבת לשביעית, שבשבת אם ליקט זרעים לפני השרשתן חייב, ובשביעית פטור משום שנא' "ושבתה הארץ", וא"כ למה חילק בין בישול לבין גידול, הרי החילוק מבואר בין שבת לשביעית? ועוד שמסקנתו שם שבשביעית לא איכפת לנו בזירוז הגידול, הרי לסברתו שבביעית עיקרה שביתת הקרקע היה צריך לאסור זירוז גידול?

והנלענ"ד בכוונתו שיש לחלק בין השרשה בקרקע לבין צמיחת פירות על העץ. "ושבתה הארץ" נאמר על ההשרשה בקרקע, ולכן בשביעית כל עוד לא השרשה הזרע בקרקע אין כאן זריעה ול"ד לשבת. אך בפירות הגדלים על העץ והוא מזרז את גידולם, אין כאן פעולה בקרקע ולכן אין חילוק לענין זה בין שבת לשביעית. (ועיין אג"ט זורע ב' ג'ד' שחילק בין נוטע לבוצר, שנוטע עושה מעשה בקרקע ואילו בוצר עושה מעשה באילן, עיי"ש) וא"כ עולה לנו מהאג"ט שמזרז

לדיוק לשון הרמב"ם: "אין מציתין את האור באישת הקנים מפני שהיא עבודת קרקע". משמע מהרמב"ם שלצורך הקרקע אסור. הפנ"מ פירש את הירושלמי שהכוונה לעבודת אילן. ואכן מהירושלמי מוכח כדבריו שהמשך הדברים הוא: "וכן היה רשב"ג א: נוטעין אילן סרק בשביעית". וע"כ חד טעמא הוא נטיעת אילן סרק והצתה בחישת הקנים כדי שיתעבו. בשניהם הכוונה לגדל אילן סרק. אמנם הרמב"ם הפריד בין הדברים. בהל' ה' כתב שאין נוטעין אפילו אילן סרק ובהל' ו' כתב: "אין מציתין את האור באשת הקנים מפני שהיא עבודת הקרקע". כנראה משום שרק לרשב"ג יש קשר בין הדברים, שרשב"ג לשיטתו שהתיר הצתה בחישת הקנים לצורך האילן משום שסבר שמתר אפילו לנטוע אילן סרק לכתחילה, וק"ו לעבותו. אך הצתה בחישת הקנים לצורך הקרקע, גם לרשב"ג אסורה. והרמב"ם שפסק כרבנן לא קישר בין הדברים, ולכן כתב שאין מציתין את האור מפני שהיא עבודת קרקע. ולכן הוסיף מן הרב זצ"ל שעפ"י הפנ"מ יש לאסור לא רק עבודת קרקע אלא גם עבודת אילן. מיהו הרמב"ם כנראה התכוין בעיקר לעבודת קרקע.

ובירושלמי בשבת פרק כלל גדול (ה"ב) נאמר במפורש: "המצית את האור בחישת הקנים וכל שהוא להניית קרקע חייב משום חורש".

ולפ"ז אה"נ שריפת השלף אסורה משום עבודת קרקע, וה"ה חיטוי סולרי.

ג. כופת בחמה

נראה שיש לדמות זאת לסנהדרין ע"ז א' שהכופת את חברו בחמה חייב, ורק כאשר סוף חמה לבוא פטור ועי"ש בתוס'. וא"כ

מתכוין לעקור את הגידול לאחר השרשתו, אלא כל דרך ההנבטה היא תחת כיסוי פלסטי המונע מראש אפשרות של גידול רגיל, ומעיקרו גידול זה עומד להיכלות מן העולם מיד לאחר הנבטתו. ונלענ"ד דלא גרע מגללים. ועוד, שהרי המדובר בעשבים שוטים, שלדעת רשב"ג אין בהם איסור זורע כלל (עי' סי' ל"ב). ולרבנן אסורים לכל היותר מדרבנן.]

ב. תולדת חורש

אולם יש כאן הכשרת קרקע לזריעה כמו שנתקווצה, דהיינו ליטול קוצים אסור בשביעית, כמבואר במשנה פ"ד פ"ב, ה"ה כאן שמשמיד את קוציה.

אלא שצ"ע אם קוץ כגון דא אסור. האם למשל אסור לשרוף את שדות השלף בשביעית, כדי שיהיו ראויים לזריעה מיד במוצאי שביעית? ויש מקום לחלק בין נוטל הקוצים בידיים לבין שורפם. נטילת הקוצים היא כמו סיקול וזוהי תולדת חרישה. אך שריפת הקוצים אינה תולדת חרישה. וצ"ע.

והנה בשבה"א פ"א ה"ו כתב מרן הרב זצ"ל: "ר"א שאסור להצית את האור באישת הקנים גם כשאינו מתכוין בשביל עבודת הקרקע שתתייפה עי"ז הארץ ותהיה מוכנת יותר לזריעה, אלא שהוא מתכוון שיגדלו הקנים הנשארים ברווח יותר והוא עבודת אילן". (ובאות מ"ה צוין המקור לכך בפנ"מ הירושלמי).

משמע מל' הרב זצ"ל שיותר פשיטא ליה ששריפת הקנים לצורך הקרקע אסורה מאשר לצורך הקנים. והמעין בפנ"מ לא ימצא לכאורה זכר לכך. הפנ"מ לא מתייחס כלל לעבודת הקרקע אלא לעבודת האילן בלבד. אולם כוונת הרב זצ"ל היא כנראה

בגלל שהיא עומדת לכלי. אולם הכלי עצמו הרי אסור משם תולדת חורש. וא"כ לכל היותר אין בהצמחה זו איסור דאורייתא, כמוש"כ לעיל. אך איסור דרבנן בודאי יש בה. (אולם כאמור לא כל חיטוי סולרי מצמיח בתחילתו, בסוף הקיץ הוא רק משמיד, ודמי ממש לכופת אדם בחמה).

מסקנה

חיטוי סולרי אסור מדרבנן משום תולדת חורש.

סימן לה

נעילת שער החצר בשביעית

בנ"ד העבודה נעשית מן הסתם באור היום והוי בחמה וא"כ הר"ז מלאכת קרקע ואסורה.

מיהו יש לחלק בין רוצח לבין חיטוי סולרי. ברוצח הנרצח חש מיד בחום, אלא שהחום הולך ומתגבר והחום הוא ההורג. משא"כ בחיטוי החום מצמיח בתחילה את העשבים ורק אח"כ הורג אותם, וההצמחה עצמה מותרת כמו שכתבנו לעיל שאינה לצורך צמיחה אלא לצורך כילוי. וא"כ הוי כסוף חמה לבוא. אם כי דוחק לומר כן. שהרי כל היתר ההצמחה במקרה זה הוא

שאלה

חצר שיש בה עצי פרי האם חייבים להשאירה פתוחה בכל שנת השמיטה כדי לאפשר לכל אדם להיכנס ולקטוף פירות? דרך זו מפריעה מאוד לדרי הבית שמנוחתם עלולה להיות מופרעת כתוצאה מכניסת אנשים לחצר בכל עת ובכל שעה.

תשובה

כתב הרמב"ם (שמו"י פ"ב הי"ג):

"פירצה שהיא סוגה בעפר, אם אינה מכשלת את הרבים — אסור לבנותה. ואם היתה מכשלת את הרבים או שלא היתה סוגה בעפר אלא פתוחה לרה"ד — מותר לבנותה".

הראב"ד השיג על הרמב"ם, ולדעתו מותר לבנות פירצה בשביעית כדרכו. עיקר הסתמכותו היא על המשנה במו"ק (ו' ע"ב):

"מקרין את הפירצה במועד, ובשביעית בונה כדרכו".

הגמ' שם (ו' ע"א) מוכיחה שהמדובר בגינה, ואע"ג דחזי כמאן דעביד נטירותא לפירי. הרמב"ם השמיט משנה זו וגמ' זו, וכנראה הוא מסתמך על הירושלמי. נמצא איפוא, שהרמב"ם פסק כירושלמי, שבניית גדר מותרת רק במקום הכרחי, כגון שיש מכשול לרבים. והראב"ד כהבבלי, שבניית גדר מותרת בכל מקום, אע"פ שע"י הבניה הוא נעשה כשומר הפירות.

ובדעת הירושלמי צריך לומר, שאין בגידור חשש לאסור שמירת הפרי משום שאינו גודר לגמרי, אלא רק את אותו מקום שיש בו מכשול. וכוונתו מוכחת שאינו עושה לשמירת הפרי אלא למנוע מכשול.

ונראה שהרמב"ם והראב"ד נחלקו במסקנת המכילתא (משפטים כ', רי"ד):